

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Oosterstraat 55
Status: BBP
Periode: 21 augustus 2003
Onderzocht door: T. Tel, H. Wierts en J.A. van der Hoeve
Auteur: J.A. van der Hoeve
Datum: 27 september 2003, toevoeging afbeeldingen 16 maart 2007.

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter de huidige voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieurafwerkingen verborgen zitten.

Voor het onderzoek naar de bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van het bouwdoos van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

SITUERING/ STRUCTUUR

Het pand Oosterstraat 55 ligt op de hoek van de Oosterstraat en de Carolieweg. Er is sprake van een rechthoekig, tweelaags pand met een zadeldak met schildeind (aan de zijde van de Oosterstraat).

BOUWGESCHIEDENIS

Dit pand moet zijn gebouwd in de 17de eeuw, zo valt met name op te maken uit het metselwerk van de noordelijke zijgevel (tienlagenmaat: 83 cm), de balklaag met geprofileerde consoles boven de eerste verdieping en de kapconstructie van eiken- en grenenhout. Blijkens een oude bouwtekening bezat het achterste deel van het huis aanvankelijk een souterrain, voorzien van een enkelvoudige balklaag met troggewelfjes (gesloopt in 1939). Het is niet geheel onmogelijk dat ook het voorste deel van het huis eertijds was onderkelderd.

De kadastrale kaart van omstreeks 1830 met daarop aangegeven de moderne huisnummers.

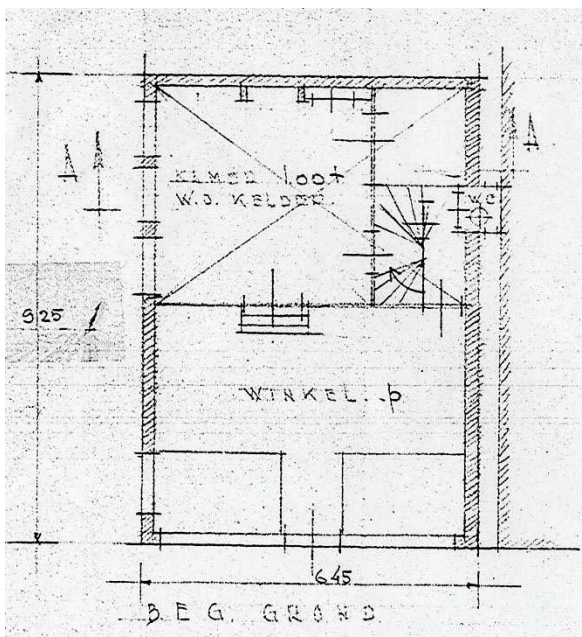
Hoogstwaarschijnlijk bestond het pand in eerste instantie uit een voor- en achterhuis, waarbij Oosterstraat 55 overeenkomt met het voorhuis en Carolieweg 32 met het achterhuis. Beide panden

staan op de kadastrale minuut van circa 1830 als één geheel aangegeven. De verzelfstandiging van Carolieweg 32 heeft uiterlijk omstreeks 1910 plaatsgevonden.

In het derde kwart van de 19de eeuw is het hoekpand zowel uitwendig als inwendig zeer grondig verbouwd. Zo werd de voorgevel gewijzigd van een top- of trapgevel in een brede lijstgevel en kregen beide gevels een gepleisterde afwerking met schijnblokken en geprofileerde lijsten rond de vensters. De voorgevel kreeg bij die gelegenheid ook een winkelpui. Zeker is dat het voorste deel van het huis op dat moment geen souterrain (meer) bezat. Verder moeten de indeling en de interieur-afwerking vrijwel geheel zijn vernieuwd. In de huidige situatie valt nog slechts vast te stellen dat de balklaag boven de begane grond en de resterende interieurelementen alle uit het derde kwart van de 19de eeuw stammen.

De zijgevel aan de Carolieweg in 1938.

De plattegrond van de begane grond in 1939, vóór de verbouwing. Het achterste deel is onderkelderd waardoor de vloer hier hoger ligt.

In 1938 was de bouwtechnische staat van het gebouw dusdanig slecht dat een gemeentelijke aanschrijving volgde voor herstel van de zijgevel aan de Carolieweg. Aangezien de toenmalige eigenaar (B. van der Veen Jzn.) niet aan deze aanschrijving kon voldoen, werd het pand in 1939 publiekelijk geveild. De nieuwe eigenaar (E. Kunze) realiseerde niet alleen het noodzakelijke technisch herstel, maar liet tevens een verbouwing uitvoeren. Daarbij werd de winkelruimte op de begane grond vergroot, hetgeen ten koste ging van het souterrain en de opkamer aan de achterzijde: het souterrain werd gesloopt. De toegang tot de winkel werd verplaatst naar de hoek van de Oosterstraat en de Carolieweg, waartoe een portiek op de hoek van het pand werd gemaakt. Zowel in de voor- als zijgevel kwamen brede winkelpuien tot stand. Van de eerste verdieping is de vloer met 40 cm verlaagd; de indeling en interieur-afwerking van de eerste verdieping werden geheel vernieuwd. Wel werden de bestaande schoorsteenmantels herplaatst. De zolder kreeg een functie als atelier.

In de tweede helft van de 20ste eeuw moeten meerdere verbouwingen hebben plaatsgevonden, waarbij onder meer de pui is gemoderniseerd en een luifel is toegevoegd. Ook inwendig hebben grondige veranderingen plaatsgevonden. Zo is de indeling op de begane grond en eerste verdieping geheel verwijderd, terwijl in de vloer van de eerste verdieping een vide is gemaakt. Een steile trap midden in de winkel vormt de verbinding met de resterende omloop op de eerste verdieping.

De voorgevel gefotografeerd in 1960.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel aan de Oosterstraat is een drielaags lijstgevel, die zijn huidige vorm heeft gekregen bij een verbouwing in het derde kwart van de 19de eeuw (het metselwerk heeft een 10-lagenmaat van 50½ cm). De gevel heeft een gepleisterde afwerking met schijnblokken en geprofileerde lijsten rond de vensters. De kuiven in deze lijsten zijn verdwenen, vermoedelijk bij de verbouwing in 1939. Op de begane grond bevindt zich een brede winkelpui met een hoekportiek voor de entree, die sedert de bouw in 1939 meermalen is gemoderniseerd. De luifel stamt in zijn huidige vorm uit 1988. Op de eerste verdieping bevinden zich vier vensters met H-schuiframen, op de tweede verdieping vier mezzaninovensters met valramen. Hiervan dateren de kozijnen met de karakteristieke afgeronde hoeken aan de bovenzijde uit het derde kwart van de 19de eeuw en de ramen naar alle waarschijnlijkheid uit de 20ste eeuw (begin 20ste eeuw?). Op een foto uit 1927 blijkt er al geen sprake

meer te zijn van een verdeling in de ramen. Het blanke glas-in-lood in de bovenlichten van de ramen op de eerste verdieping en de ramen in de mezzaniovsters stamt waarschijnlijk uit 1939. Tussen panden Oosterstraat 53 en 55 is een smalle ozendrup zichtbaar. Deze enigszins hellende gevel ligt iets terug ten opzichte van de voorgevel. Het metselwerk van deze gevel heeft een 10-lagenmaat van 83 cm.

De zijgevel aan de Carolieweg is een tweelaags langsgewel. Ook deze gevel heeft een gepleisterde afwerking met schijnblokken en geprofileerde lijsten rond de vensters (op de eerste verdieping), die uit de late 19de eeuw stamt. Ook hier zijn de kuiven verdwenen. De begane grond wordt vrijwel geheel in beslag genomen door een winkelpui, die in opzet uit 1939 stamt maar nadien meermalen is gemoderniseerd. De luifel stamt in zijn huidige vorm uit 1988. Op de eerste verdieping bevinden zich drie vensters, die aanvankelijk behoorden bij de achterkamer op de eerste verdieping. De kozijnen met afgeronde hoeken aan de bovenzijde stammen uit de 19de eeuw, de H-schuiframes met blank glas-in-lood waarschijnlijk uit 1939. Aan de achterzijde bevindt zich een 19de-eeuwse bakstenen dakkapel met een steekkap. De voorgevel van deze dakkapel bevat een kozijn met glasdeuren. Daarboven is een hijsbalk aanwezig, afgetimmerd met een kapje.

De achtergevel gaat vrijwel geheel schuil achter het buurpand, Carolieweg 32. Dit is een puntgevel, waarvan de top wordt gevormd door een schoorsteen. Deze schoorsteen behoort tot de oorspronkelijke opzet van het huis, hoewel uitwendig vernieuwd omstreeks 1939. Onder het pleisterwerk schemert het oorspronkelijke metselwerk, voorzien van invlechtingen aan de rand.

beschrijving per bouwlaag

De begane grond en de eerste verdieping zijn ingericht als een winkelruimte. Door verwijdering van vloerdelen is de verdiepingvloer gereduceerd tot een omloop (langs de noordgevel, voor- en achtergevel), bereikbaar via een steile, vrijstaande trap in de winkel. De enkelvoudige balklaag boven de begane grond bestaat uit smalle, hoge balken, die gezien de maatvoering waarschijnlijk uit de late 19de eeuw of vroege stammen. Blijkens de bouwtekening van 1939 is de (bestaande) balklaag met 40 cm verlaagd. Boven de eerste verdieping bevindt zich een enkelvoudige balklaag met grenenhouten balken (in zeven velden), die aan de noordzijde nog gedeeltelijk voorzien is van geprofileerde houten consoles. Zowel de balken als de vier bewaard gebleven consoles stammen evident uit de 17de eeuw.

Een van de 17^e eeuwse consoles boven de eerste verdieping.

Zowel op de begane grond als de verdieping is de indeling geheel verwijderd. Op de begane grond zijn ook geen sporen meer zichtbaar van het eertijds aanwezige souterrain. De interieur-afwerking is geheel vernieuwd. Alleen op de eerste verdieping zijn twee zwartmarmeren schoorsteenmantels

bewaard gebleven, die uit de tweede helft van de 19de eeuw stammen. Op de eerste verdieping bevindt zich verder nog een trappenhuis met een zoldertrap. Deze trap stamt uit de 19de eeuw. Kenmerkend detail is de gedraaide trappaal.

De indeling en interieur-afwerking van de zolder stammen uit de late 20ste eeuw. De vloering is afgetimmerd met een verlaagd plafond, zodat alleen de zolderruimte bezichtigd kon worden.

kapconstructie

Van de kapconstructie waren slechts de beide zoldergebinten, de flieringen (of wurmten) en de hangbalen zichtbaar. De gebinten bestaan elk uit eikenhouten krommers, een grenenhouten dekbalk en eikenhouten korbeels. Ook de windschoren zijn van eikenhout. Deze combinatie van houtsoorten doet een 17de-eeuwse datering vermoeden. Op het zuidelijke spantbeen van het voorste spant viel één telmerk te zien: twee spitsovaaltjes. De overige telmerken zijn aan het zicht onttrokken. Ten behoeve van een vloeringvloer zijn er hangbalken in de constructie aangebracht. Vooralsnog valt niet bepalen of deze tot de oorspronkelijke opzet behoren. Tegen de achtergevel staat een fors rookkanaal, dat ongetwijfeld tot de oorspronkelijke opzet behoort.

Het trappotaal van de trap tussen de eerste verdieping en zolder wordt afgesloten door een eenvoudig deurkozijn met een spiegelklampdeur (waarschijnlijk 19de-eeuws), dat klaarblijkelijk van elders afkomstig is.

De 17^e eeuwse kapconstructie.

WAARDESTELLING

Het pand heeft hoge monumentwaarden, met name vanwege de herkenbare 17de-eeuwse bouwmassa met een steile kap, de laat-19de-eeuwse afwerking van de gevels (eerste verdieping en mezzanino) en de 17de-eeuwse constructie van de balklaag boven de eerste verdieping en de kap. De balklaag boven de begane grond heeft indifferente monumentwaarden. De indeling en interieur-afwerking hebben indifferente monumentwaarden.

AANBEVELINGEN

Nader onderzoek van de kapconstructie is wenselijk, indien het verlaagde plafond van de zolder wordt verwijderd. Bij eventuele werkzaamheden op de begane grond moet in het achterste deel rekening worden gehouden met de aldaar aanwezige restanten van een kelder.

BIJLAGE

Uittreksel uit het bouwdossier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen.

Adres : **Oosterstraat 55**
Bouwdossiernummer : B 14512
D.I.V. bezoek : 30 juli 2003

1929

Het tonnenstelsel wordt opgeheven. De bestaande privaten worden voorzien van een inrichting tot waterspoeling en het afvoeren van faecaliën naar het riool van de gemeente.

1938

De eigenaar van Oosterstraat 55, B. van der Veen Jzn., wordt door de gemeente aangeschreven. De zijgevel aan de zijde van de Carolieweg is bouwvallig en er dienen, als voorlopige voorziening, stempels te worden aangebracht tegen deze gevel. (N.B.: er zijn foto's van de zijgevel aanwezig in het bouwdossier). Daarnaast dient op termijn het bouwvallige deel van de gevel opnieuw opgebouwd te worden. Uit financiële onmacht kan dhr. van der Veen niet voldoen aan de aanschrijving.

1939

Het pand wordt op 17 januari publiekelijk geveild. De nieuwe eigenaar, E. Kunze, zal het bouwvallige deel van de zijgevel moeten repareren. Hij krijgt een vergunning voor het wijzigen van de indeling, het veranderen van de winkelpui in de gevel aan de zijde van de Carolieweg, het verlagen van een gedeelte van de vloer op de begane grond en het bouwen van een privaat op de eerste verdieping. De bouwkosten bedragen circa f3700,-. De architect van het bouwplan is Feberwee Klein. Het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid.

E.A. Genz krijgt een vergunning om een reclamelichtbak en neonlichtreclameletters aan te brengen.

1946

Het oorlogsschade rapport bedraagt f1939,-. (met name glas-, verf-, behangwerk en timmerwerk)

1960

E.A. Genz (naai- en breimachinehandel) krijgt een vergunning voor het aanbrengen van een neonlichtreclame. (N.B.: Er is een foto van de voorgevel aanwezig in het bouwdossier)

1964

De firma R. Kuilman krijgt een vergunning voor het aanbrengen van een reclamelichtbak. (N.B.: er is een foto van de voorgevel aanwezig in het bouwdossier.

1988

De luifelconstructie van het pand wordt verhoogd. Hiervoor is geen bouwvergunning vereist.

H. Wierts